

Література

1. https://lifestyle.24tv.ua/den-vishivanki-v-ukrayini-istoriya-ta-traditsiyi-svyata_n817527?msclkid=72914878d05511ec8cd0f74c55b39856
2. Криган С., Міжок Л. Українська рідна мова і література. Підручник/посібник для учнів 5 класу. Румунія, : Видавництво «Editura Didactică și Pedagogică», 2018. 182с.
3. Криган С., Міжок Л. Українська рідна мова і література. Підручник для 5 класу. Румунія, Бухарест: Видавництво «Lidana - Bukrek», 2018. 208с.
4. Криган С., Сергійчук Ю. Українська мова. Підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2020. 230с.
5. Криган С., Сергійчук Ю. Українська мова. Підручник для 4 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2021. 246с.

Микола Малюга,
*науковий співробітник відділу економіки та
управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: mykola.malyuga@gmail.com*

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ВИШИВКИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: мистецтво вишивки, традиційний одяг, вишиванка, вишивка, орнамент.

Вишиванка є невід’ємним традиційним атрибутом української культури. Історія виникнення цього вбрання на нашій землі сягає глибокої давнини та пов’язана з Трипільською культурою (археологічна культура доби мідно-кам’яного віку та початку бронзового віку (бл. 5400 - 2750 до н. е.). Відомий факт, що майстри Трипільля робили добрий посуд із глини й прикрашали його характерними хвилясто-спіральними візерунками. Історики також переконані, що окрім візерунків на посуді, трипільці оздоблювали орнаментом й одяг, який, на жаль, не зберігся до наших днів [2].

За свідченнями з оповідей грецького історика Геродота, [4] скіфи, сармати, кімерійці (URL:<http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3445>)

прикрашали одяг із льону та шкіри впольованих ними тварин різноманітними вишитими геометричними орнаментами.

Під час розкопок кургану «Соколова Могила» у Миколаївській області (цю знахідку датують I ст. до н.е.) у могилі заможної сарматки археологами було знайдено вовняний одяг – сорочку з фрагментами шовкової тканини із золотим орнаментом. Цей факт свідчить про важливість такого одягу, адже він на рівні з золотом був обраний для загробного світу [3]. Також на території нашої держави було багато інших знахідок: археологи знаходили елементи орнаменту в вишивці на одязі, у золотих прикрасах, фігурка людей тощо.

Ще однією вагомою історичною знахідкою в історії розвитку вишивки на нашій землі є знахідка чоловічка з Мартинівського скарбу (VI ст. н.е.), знайденого в Черкаській області біля с. Мартинівка. Ця фігурка була «одягнена» в сорочку з вишивкою на грудях [2].

Пращури українців не тільки створили вишивку, а й змогли зберегти, збагатити, примножити його та перетворити на мистецтво. Упродовж віків вишиванки оздоблювали новими орнаментами (геометричні візерунки, спіралі трипільської культури, хвилясті лінії, ромби, зигзаги, меандри, кола й цятки та ін.), а також застосовували нові техніки, яких більше ніж 150 видів («прокол», «пряма гладь», «шов по формі», «шов у ялиночку», «шов у прикріп», «єднабний шов», «шов по мотузці», «панцерний шов», «ретьязь або хрестик», бісер (гарус), стеклярус (видовжений бісер) та ін.) для створення неповторної краси з полотна, ниток, бісеру, стрічок тощо.

Українська шляхта, як зазначено в Іпатіївському літописі від 1252 р., була вбрана у вишитий одяг, а князь Данило Галицький ([URL:http://www.museumsun.org/person/23/](http://www.museumsun.org/person/23/)) під час зустрічі з королем був одягнений у кожух, обшитий золотими плоскими мережками [2].

Зазначимо, що перші вишивальні школи з'явилися за часів Київської Русі у XI ст., їх започаткувала сестра Ярослава Мудрого, Анна ([URL:http://www.alatyr-history.club/?page_id=72](http://www.alatyr-history.club/?page_id=72)). У цих школах майстринями

були дівчата, яких ще змалечку навчали працювати з шовковими нитками, гаптувати золотом та сріблом на парчі («гаптування» - золоте шиття), оксамиті, декорувати вироби коштовним камінням. Але з навалюю татаро-монгол у XIII ст. слов'янська культура практично не розвивалася. Фактично тільки в наступному столітті настає вишивальний «золотий» час та стає популярним вишивання шовковою ниткою.

Значний розвиток торговельних відносин на території сучасної України у XVI-XVII ст. дещо доповнює майбутню українську вишивку новими візерунками (різноманітні східні рослини).

Вишивкою прикрашали не тільки сорочки, нею оздоблювали домашній текстиль (скатертини, простирадла, фіранки, рушники, наволочки для подушок, серветки, килими, гобелени та ін.), а також сакральні речі (ризи для священників, підставки під чаші, ікони, скатертини під підсвічники та ін.). Вишивка геометричними, зооморфними, рослинними, антропоморфними візерунками не втратила актуальності й донині.

У XIX столітті з'являється професія вишивальниці, що стало переломним моментом в історії вишивки. У вишивальниць замовляли оздоблені вишивкою сорочки, сукні та інший одяг цілими родинами до будь-якої нагоди. Відомо, що одним із перших, хто почав популяризувати серед української інтелігенції вишиту сорочку як елемент повсякденного одягу, був Іван Франко (URL:<http://suspilne.media/58388-ivan-franko-13-faktiv-do-dna-narodzenna-idejnogo-arhitekтора-ukrainskoi-nacii/>). Саме він поєднувати вишиту сорочку з діловим піджаком [1].

Згодом почали використовувати винайдену та презентовану 1821 року на технічній виставці у Франції машинку для вишивки, яка фактично через століття змогла зробити вишитий одяг доступним задоволенням для всіх.

Окремо треба згадати значення вишитого одягу для українців під час визвольної боротьби в часи Української революції (1917-1921 рр.) та періоду УПА (1942-1949 рр.). Наші воїни-повстанці обов'язково мали з собою чорну

сорочку – одяг для поховання. При цьому в період примусового перебування в СРСР українці під час депортації до таборів ГУЛАГу продовжували вишивати. Фонди національних музеїв зберігають вишивки та фрагменти вишивок, які виконані із клаптиків матраців, вишиті риб'ячими кістками замість голки [2].

Помаранчева революція (2004 р.) та Революція гідності, або Єврореволюція (2014 р.), надали новий поштовх розквіту традиційному українському одягу з орнаментами. Вишиванка повернула собі звання невід'ємного складника у формуванні ідентичності української нації, національної свідомості, патріотизму громадян, бо вишита сорочка є не просто красивим традиційним одягом для українців. Це історія та культура нашого народу, надбана численними поколіннями наших пращурів.

Широкомасштабне вторгнення північного сусіда на наші землі, яке розпочалося 24 лютого цього року, ставить за мету знищення не тільки України як суверенної держави, а й нашої культури, мови, віри, традицій, історії, національної пам'яті, ідентичності та самосвідомості. Перемога, здобута через наполегливу визвольну боротьбу українців у цій війні, допоможе зберегти найдорожчий скарб – націю та її унікальну національну культуру.

Література:

1. Вишиванка – історія виникнення. 2015. URL: https://zoippo.net.ua/zapowiki/index.php/Вишиванка_-_історія_виникнення
2. Історія української вишивки – все про вишивання. URL: <https://kalyna.store/istoriya-ukrainskoi-vishivky>.
3. Історія виникнення української вишиванки. URL: <http://ptaha.in.ua/page2955417.html>.
4. Лук'янюк В. Цей день в Історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Year=-449>] скіфи, сармати, кімерійці (URL:<http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3445>).